

specie hominis vel equi, sed in specie materiae; illa autem materia esset in aliqua specie ultima materiae, vel coelestis, vel elementaris. Quare aliud est dicere in eo casu dari materiam, quae in sua latitudine essentiae incompletæ sub nulla specie ultima sibi proportionata contineretur, et falsum est hoc sequi; aliud vero est dicere dari materiam, ex qua nullum individuum completum sub aliqua specie ultima substantiæ completæ contentum actu componeretur, et hoc fatemur sequi; nullum autem est inconveniens, sed est ipsamet assertio nostra; quia non est de essentia materiae quod actu componat tale individuum, sed quod apta sit illud componere. Ad quintum respondetur, esse discrimen inter substantiam et accidens, quod accidens et forma accidentalis in tota sua latitudine sumpta convertuntur, quia omne accidens aliquo modo inhæret, et ideo repugnat dari esse accidentale sine forma accidentali; substantia vero et forma substantialis non convertuntur; datur enim subjectum substantiale, quod nullo modo est forma, et ideo dividitur substantia in materiam, formam et compositum. Quapropter non est necesse ut omne esse substantiale sit intrinsece et formaliter forma; nam in latitudine substantialis esse datur esse simpliciter et completum, et hoc est a forma proprie ac per se in suo genere; datur etiam esse partiale, quod non semper est a forma, nisi late loquendo, quatenus ab illa aliquo modo pendet, quam dependentiam Deus supplere potest, ut ostensum est.

SECTIO X.

Utrum unius substantiæ una tantum detur causa formalis.

1. Plures partiales formæ homogeneæ in eodem composito inveniuntur. — Explicata causalitate formæ, necessarium est ejus veritatem vel multitudinem in eodem effectu vel composito exponere, ut hinc simul constet an intra hoc genus causæ, sit aliqua subordinatio vel dependentia causarum respectu ejusdem effectus. Duobus autem modis intelligi potest in una substantia esse plures formas, scilicet, vel in diversis partibus materiae, vel in eadem materia. De priori modo hic non disputamus, quia, etsi in diversis partibus materiae dentur diversæ formæ, tamen unaquæque earum unum tantum habet effectum proprium in sua materia. Quod si ex omnibus illis substantiis una componitur

tanquam ex partibus integrantibus ipsam, necesse est ut formæ illæ non sint totales, sed partiales, unam totalem formam integrantes. Atque ita ea multitudo partium non impedit quominus unius effectus totalis una detur adæquata causa formalis. Et quidem si hujusmodi partiales formæ sint ejusdem rationis, non est dubium quin possint in materialibus formis pro diversitate partium materiae multiplicari et uniri ad componendam unam substantiam. An vero formæ diversarum rationum possint esse partiales, et inter se uniri ad componendam unam substantiam, et quanta possit esse illa unio, an, scilicet, per veram continuationem mathematicam, vel per minorem aliquam conjunctionem physicam, hæc omnia non pertinent ad præsentem materiam, sed ad scientiam de anima; nam illa omnia potissimum quæri solent propter partes heterogeneas viventium, et maxime propter sanguinem et alios humores existentes in animali, de quibus nonnulla attingi 4 tomo 3 partis, disputatione 15, sectione 5, 6 et 7.

2. Quæstio ergo præsens versatur de causa formali respectu ejusdem omnino materiae, an, scilicet, in una materia tantum esse possit una forma substantialis, in qua quæstione plures involvuntur pro varietate opinionum, quæ breviter attingendæ sunt. Tribus autem modis excogitari possunt plures formæ in eadem materia: uno modo, cum subordinatione per se et essentiali, per modum formæ superioris et inferioris, quarum prior, licet respectu materiae sit actus, respectu tamen ulterioris formæ, comparetur per modum potentiae. Secundo, cum subordinatione, non quidem essentiali, sed per modum dispositionis ad formam principaliter intentam. Tertio, mere per accidens et sine ullo ordine inter se. Et ad hæc tria capita revocantur omnes opiniones, quæ in hac materia sunt vel esse possunt; et in singulis est sententiarum varietas.

3. Nam ad primum caput spectat opinio supra tractata, disputatione 13, de forma corporeitatis per se necessaria ad introductionem ultimarum formarum, quam hic iterum referre et impugnare non oportebit.

Rejicitur opinio de multiplicatione formarum juxta prædicata essentialia.

4. Ibidem est etiam tractata et cursim impugnata opinio, quæ affirmat formas substantiales realiter multiplicari in composito juxta

multitudinem prædicatorum essentialium, quæ refertur ex Avicembron, in libr. Fontis vitæ; eamque tenuit Joannes de Gandavo, 2 Metaph., quæst. 10, et 1 de Anima, q. 8; et Paulus Venet., 7 Metaph. Verumtamen hæc sententia antiquata jam est, et ut omnino improbabilis rejecta; nam præter rationes generales quas inferius efficiemus pro unitate formæ, hæc ratio convincit falsitatis illam opinionem, quod multiplicet formas sine fundamento et necessitate; nam in superioribus ostensum est universalis non distingui realiter a particularibus, nec genera ab speciebus; ergo cum hæc prædicata multiplicentur solum per abstractionem et præcisionem nostri intellectus, vanum est existimare illis correspondere in re formas realiter distinctas. Alioqui etiam in substantiis separatis, et in formis accidentalibus, multiplicandæ essent formæ realiter distinctæ, et inter se subordinatæ juxta multitudinem prædicatorum essentialium, quæ in his etiam rebus nostra ratio distinguit. Imo etiam materias oporteret realiter distingui et multiplicari in substantiis materialibus, quia ab illis sumi possunt prædicata diversa essentialia, ut esse rem materiale, quod commune est coelestibus et inferioribus corporibus, et esse rem generabilem, aut aliquid simile. Denique hæc prædicata quamplurima abstrahi possunt, juxta varias rerum convenientias; ergo impossibile est juxta numerum earum multiplicari realiter formas. Omitto alias rationes, quas supra, disput. 13, sect. 3, fecimus.

5. *Partibus definitionis ut respondeant partes rei. — Prædicata essentialia et formæ substantiales quem ordinem illationis servant.* — Sed objicies Aristotelem, 7 Metaph., c. 10, dicentem partibus definitionis correspondere partes rei; partes autem definitionis sunt genus et differentia; ergo his partibus correspondent in definito partes realiter diversæ, quæ non sunt sola materia et forma; nam animal, verbi gratia, non significat solam materiam, sed compositum ex materia et anima sensitiva. Item idem Aristoteles, 2 Metaph., cap. 2, probat non dari processum in infinitum in causis formalibus, quia non datur in prædicatis quidditativis. Item, quia proprietates, quæ secundum hæc prædicata conveniunt, sunt distinctæ in re ipsa, ut, verbi gratia, sentire, intelligere, moveri, etc.; ergo et formæ, a quibus ea prædicata sumuntur. Ad primum testimonium Aristotelis respondetur, vel non loqui generaliter de omni de-

gnitione, sed de illa quæ datur modo physico, et per partes physicas, ut cum dicitur homo esse ens compositum ex anima et corpore; vel, si universaliter loquatur, non oportere intelligi de partibus in re distinctis, sed re vel ratione, ut sumitur ex D. Thoma ibi, et clarius ex Alexand. Alensi, qui vocat partes reales aut rationis. Ad aliud vero testimonium respondetur ex negatione plurium, vel infinitorum prædicatorum essentialium recte colligi negationem plurium, vel infinitarum formarum, quia a qualibet forma, ut minimum sumi potest unum prædicatum quidditativum; si ergo non sunt infinita prædicata quidditativa, nec infinitæ formæ esse poterunt. E contrario vero ex multitudine prædicatorum quidditativorum, non potest colligi multitudo formarum, quia ab eadem forma possunt plura prædicata sumi juxta varias convenientias ac differentias quas habet cum aliis formis. Quare non est simile, quod ex Aristotele adducitur.

6. Hinc autem optime inferitur quod, sicut ex unitate formæ non colligitur prædicata quidditativa non esse plura, sed unum tantum, ita etiam non colligitur illa non esse infinita, aut non posse esse in eis processum in infinitum, quia stante unitate formæ possunt hæc prædicata multiplicari; an vero aliunde sit terminus in his prædicatis, et quomodo id probaverit Aristoteles, dicemus sectione sequenti. Ad ultimum respondetur negando consequentiam, nam, sicut ab eadem causa plures effectus, ita ab eadem forma diversæ facultates oriri possunt, ut experientia notum est; nam interdum conveniunt plures facultates eidem rei, non solum secundum eandem formam physicam, sed etiam secundum eandem differentiam specificam, ut homini intellectus, voluntas, risibilitas; aliquando vero oriuntur hæc facultates ab eadem forma secundum varios gradus ejus, qui a nobis sæpe distinguuntur per ordinem ad ipsas facultates vel actiones, quamvis in re, gradus ipsi non sint distincti in substantialibus formis, de qua re satis dictum est tractando de universalibus.

Opinio Scoti de forma corporeitatis rejicitur.

7. Tertio, ad hoc caput spectat opinio Scoti et Henrici supra tacta, disp. 13, qui ponunt etiam formam corporeitatis aut misti, ut per se necessariam inter materiam et formas quasdam substantiales, quamvis non eodem modo; Scotus enim putat intercedere inter materiam et omnem animam, non vero intè-

materiam et formas inanimatorum; Henricus vero solum in homine illam formam requirit. Fundamentum Scoti, si a priori explicetur, fuisse videtur, quia anima est forma transcendens communem gradum corporis, et requirit in materia dispositionem et varietatem quamdam organorum, quam aliæ formæ non requirunt; ergo anima ut sic non dat esse corporis, sed præsupponit illud per aliam formam, ratione cujus supponitur materia capax organizationis, et dispositionis necessariæ ad animam; in rebus autem inanimatis cessat hæc necessitas. Et confirmari hoc potest ex communi modo loquendi; dicimus enim vivens constare corpore et anima, non tamen dicimus aquam vel aerem constare ex corpore et tali forma, sed ex materia et tali forma; ergo signum est corpus, quod in viventibus dicitur esse altera pars compositi, præter materiam includere quamdam substantialem formam intermediam inter materiam et animam. De quo corpore optime intelligitur definitio illa animæ: Est actus corporis physici, organici, potentia vitam habentis. Nam cum illud corpus, quod condistinguitur ab anima, sit pars physica, non includit animam ipsam, etiam ut dantem superiorem gradum, quia alias non esset ex eis compositio physica, sed metaphysica; nec etiam dicit solam materiam, aut nudam, quia hoc modo communis est omnibus rebus naturalibus; aut cum accidentibus, quia hæc non pertinent ad essentiam substantiæ; ergo includit specialem formam substantialem distinctam ab anima. Secundo ac principaliter motus est Scotus argumento a posteriori, quia in morte animalis recedit anima, et non statim introducit nova forma; non est autem dicendum manere materiam sine forma; ergo dicendum est manere sub forma corporeitatis, quæ præerat in animali. Major probatur, quia, si introduceretur forma, illa esset diversa pro diversitate dispositionum; videmus autem non ita esse, sed in morte hominis idem cadaver manere sive ex redundantia caloris, sive frigoris, moriatur. Accedit etiam, sæpe nullum esse agens a quo talis forma educatur. Tertio, utitur Scotus argumento Theologico, quod maxime movit Henricum; nam dici non potest corpus hominis mortui semper esse specie aut numero distinctum a corpore viventis; ergo necesse est fateri manere eandem numero formam corporis sine nova forma, quia variata forma, variatur individuum, imo et species. Antecedens patet, quia alias

non fuisset in sepulchro idem numero corpus, quod fuit in Christo vivente. Et si hostia fuisset ante Christi mortem consecrata, et servata in triduo, non mansisset in ea idem corpus numero, quæ videntur esse contra dicta Sanctorum.

8. *Roborantur duo Aristotelis principia quæ destruantur posita forma corporeitatis.*— Hæc vero opinio etiam multiplicat formas sine sufficiente fundamento, et impugnari potest eisdem rationibus, quibus dicta disp. 13 contra Avicennam usi sumus. Et præterea supponit Scotus in sua sententia duo quæ Aristoteli repugnant. Unum est interdum fieri corruptionem substantialem sine subsequente generatione, contra Arist., 1 de Gener., c. 3. Secundum est fieri corruptionem substantialem manente completa substantia sensibili composita ex materia et forma, contra eundem Philosophum, 1 de Gener., cap. 4. Ad quæ respondent Scotistæ Aristotelem loqui, quando fit integra corruptio; quando autem moritur animal, non fit integra corruptio, donec tanta fiat transmutatio in materia, ut etiam forma corporeitatis abiciatur. Sed hæc eadem distinctio integræ vel dimidiatæ corruptionis substantialis, est aliena a doctrina Aristotelis, qui generationem et corruptionem substantialem semper definit esse inceptionem et desitionem simpliciter totius substantiæ. Et præterea sequitur tertio manere de facto in rerum natura individuum generis de prædicamento substantiæ sub nulla specie corporis constitutum, quod non est minus impossibile quam intelligere aliquod animal in rerum natura nullius speciei animalium.

9. Responderi potest ex Scoto, illud compositum ex materia et illa forma corporeitatis non esse individuum contentum sub genere corporis de prædicamento substantiæ, ut putavit Avicenna; nam illud individuum esse debet substantia completa reipsa includens aliquam specificam formam, quam confuse dicit corpus de prædicamento substantiæ, et ideo in recto prædicatur de inferioribus; illud autem corpus constans ex materia et sola forma corporeitatis, est tantum incompleta substantia et partialis; nam est pars cujusdam compositi substantialis. Unde, sicut materia, quia est pars, potest esse reductive sub genere corporis, et non sub aliqua specie, ita corpus illud, quod est pars compositi.

10. Sed hæc responsio non satisfacit, primo, quia ut aliquod individuum contineatur

directe sub aliqua specie, satis est quod contineat actu totam essentiam actualem illius speciei, nec opus est quod contineat actu quidquid species continet in potentia, ut per se notum est; corpus autem de prædicamento substantiæ, est species subalterna contenta sub genere substantiæ, de cujus actuali ratione solum est ut sit substantia composita ex materia et forma substantiali, vel ut sit substantia per se existens, et capax quantitatis; sed tota hæc ratio actualis convenit illi individuo; ergo. Secundo, quia, licet pars substantiæ reductive possit esse sub genere, et non sub specie, tamen si directe et proportionate illi assignentur genera et species, impossibile est esse sub genere, quin sit in aliqua specie ejus, sicut supra dicebamus materiam, etiam conservatam de potentia Dei absoluta sine forma, non posse esse in aliqua ultima specie materiæ. Ita ergo forma illa, quæ constituit illud corpus seu cadaver, non potest esse sub communi genere formæ substantialis, quin sit in aliqua ultima specie substantiæ formæ; ergo compositum ex tali forma et materia erit etiam in aliqua ultima specie substantiæ compositæ; ergo non tantum reductive in genere corporis. Et hæc ratio, ut supra dicebam, convincit etiam illud compositum non esse amplius actuabile per ulteriorem differentiam substantialem, neque per formam a qua talis differentia sumatur, et ideo non esse partem, nec potentiam per se ordinatam ad ulteriorem actum substantialem, sed esse completam substantiam in actu ultimo constitutam; nulla enim substantia est ita completa in actu, nisi quia habet aliquam formam substantialem constitutam in aliqua specie ultima talis formæ.

11. Tertio est argumentum ad hominem contra Scotum, quia, si non existimat inconveniens manere hoc corpus, quod dicit esse partem substantiæ, sine ulteriori forma, non est cur inconveniens judicet materiam manere sine forma; ergo ad vitandum hoc inconveniens non debuit introducere hanc corporeitatis formam. Antecedens patet, quia, sicut materia est potentia per se ordinata ad formam, ita corpus illud est potentia per se ordinata ad animam. Et sicut materia sub illa forma corporeitatis habet aliquam actualitatem, ita per se sola habet propriam actualitatem entitativam, quæ sufficit ad existendum; ergo non est cur magis pendeat entitas materiæ ab illa forma corporeitatis, quam ipsa forma corporeitatis ab ulteriori forma, id est,

anima; si ergo forma corporeitatis potest manere sine anima, etiam materia poterit manere sine forma corporeitatis. Est ergo impertinens illa forma. Quarto, sequitur ex opinione Scoti in generatione substantiali sæpe introduci duas formas realiter distinctas; cum ergo mutationes multiplicentur ex terminis, erunt duæ generationes substantiales ad unum compositum substantiale constitutum.

12. Quinto, accidere potest, quod idem numero corpus, ex eisdem numero materia et forma constans, nunc vivat vita hominis, postea vita bruti; nam, quando ex cadavere generatur vermis, non est cur mutetur forma corporeitatis; nam si illa manet in cadavere sine dispositionibus hominis, poterit melius manere sub forma cujuscumque vivertis. Imo inde videtur ulterius sequi, sine causa limitari hanc formam ad sola viventia, sed ut minimum extendi debere ad omnia mista, etiam inanimata; nam, ut ipse etiam Scotus loquitur, illa est forma mistionis consurgens ex mistione elementorum; ergo ubicunque fuerit hæc mistio, erit in materia dispositio sufficiens ad hanc formam; erit ergo in omnibus mistis inanimatis; alioqui oportet ut Scotus declaret quænam transmutatio facta in materia cadaveris sufficiat ad expellendam hanc formam. Nulla certe poterit rationabiliter assignari, nisi fortasse resolutio in prima simplicia elementa; nam ad omnes alias dispositiones, quæ consurgunt ex mistione elementorum, videtur esse indifferens talis forma, cum dicatur manere in ligno, osse et carne, etc. Quod si hoc consequens admittatur, vix poterit assignari rationabilis differentia, cur talis forma non sit in materia cum forma auri, vel alterius misti homogenei, etc. Unde si ponenda esset forma corporeitatis, magis consequenter loqueretur, qui eam poneret in omnibus entibus naturalibus cum Avicenna, quam in quibusdam, ut alii faciunt. Atque hæc rationes sufficiunt etiam contra opinionem Henrici; nam quæ dicta sunt de viventibus in communi, applicari facile possunt ad solum hominem.

13. *Enervantur argumenta pro corporeitatis forma inducta.*— Accedit, rationes quibus hi auctores moti sunt ad introducendam illam formam, valde debiles esse. Ad primam enim respondetur, quamvis anima sit superior forma, quam formæ inanimatorum, et requirat in materia organizationem membrorum, non propterea esse necessariam corporeitatis

formam; nam per se sufficit ad actuandam immediate materiam, et conservandam illam in esse, seu terminandam dependentiam illius, et consequenter satis etiam est ut compositum ex tali materia et forma, sit capax trinae dimensionis, quod est esse corpus de prædicamento substantiæ; sufficit denique, ut talis forma requirat in diversis partibus materiæ diversas dispositiones accidentales, per quas diversa organa complentur, sive quia anima ipsa, si divisibilis sit, varias habet partes diversarum rationum partialium, quibus illæ dispositiones respondent; sive quia, si anima sit indivisibilis, in sua eminenti et perfecta entitate totam illam varietatem virtute continet. An vero dispositiones illæ accidentales præcedant in materia ordine naturæ, vel omnino consequantur animam, quoad gradum proximum et ultimum, eadem ratio est de dispositionibus heterogeneis, quæ de homogeneis; et ideo necesse non est propter hanc causam particularem formam introducere in viventibus, sed philosophandum in hoc est juxta dicta superiori disputatione de quantitate et accidentibus in materia prima.

14. *Vivens quo sensu dicatur corpore et anima constitui.* — Ad confirmationem, quod ad rem attinet, cum dicitur vivens constare corpore et anima, si per corpus pars physica intelligenda est, nihil essentialiter includere præter materiam, quia, seclusa forma corporeitatis, nihil aliud essentialiter potest manere in corpore, ut est pars physica, ut recte probat argumentum ibi factum. Unde Aristot., 7 Metaph., tex. 39: *Manifestum (inquit) est quod anima quidem substantia prima, corpus vero materia; homo vero, vel animal, quod ex ambobus.* Et quamvis in tali materia requirantur dispositiones organice ut dispositiones ultimæ, conditionesque necessariae, tamen non pertinent ad compositionem substantialem; et consequenter nec essentialiter includuntur in parte physica essentiali. Nihil tamen est quod nos cogat nomine corporis intelligamus puram partem physicam, quæ est materia, sed ut stat sub quodam gradu metaphysico formæ, seu (quod idem est) dicit compositum ex materia et anima, verbi gratia, non quatenus anima est, sed quatenus dat gradum corporeitatis; ad declarandam enim propriam rationem animæ, et singularem gradum perfectionis, quem addit ultra communem gradum corporis, distinguimus peculiariter in viventibus animam a corpore.

et significamus corpus per modum partis physice, non quia forma in, eo inclusa, sed pars physica comparata ad animam, sed quia ita concipitur ac præscinditur ac si esset forma distincta. De qua re plura dici possent, quæ omitto, quia ea scripsi in 3 tomo tertiæ partis, disputatione 51, sect. 4.

15. *In cujusvis viventis morte forma cadaveris introducit in materiam.* — *Cujus sit species, et a quo agente fiat.* — Ad secundum respondetur esse falsum assumptum; nam in morte hominis et cujuscumque animalis forma cadaveris introducit, ne materia maneat sine forma. De qua forma, et de unitate aut distinctione ejus et de causa efficienti ipsius, non est hic dicendi locus, et parum refert ad rem de qua agimus. Probabile ergo est in viventibus specie diversis formam cadaveris, quæ loco animæ introducit, esse specie distinctam, ut constat de plantis, atque etiam de animalibus. Utrum autem respectu ejusdem viventis succedat forma ejusdem speciei, utrumque potest probabiliter dici, ut Cajetanus disputat contra Scotum, 1 part., quæst. 76, art. 4. Quoad causam vero efficientem, dicendum est, produci ab aliquo temperamento proximo cum concursu alicujus causæ universalis, sicut generaliter dicendum est de his quæ per accidens generantur ex putrefactione. Ad tertium dicendum est, corpus mortuum esse specie diversum, et consequenter quoad substantialem formam etiam esse numero distinctum. Neque refert quod de corpore Christi affertur, nam illud dicitur esse, vel sensibilibus idem numero mortuum et vivum propter identitatem materiæ, quantitatis et sensibilibus accidentium, vel suppositaliter idem propter identitatem suppositi. De qua re dixi in 3 tomo, loc. citato, et latius in 2 tomo, disp. 38, sect. 3, ubi etiam declaravi an forma cadaveris, quæ fuit in triduo in corpore Christi, fuerit hypostatice Verbo unita. Quod etiam Henricus loco supra citato attigit. Non est ergo necesse propter locutiones Theologicas, quæ commodum sensum habere possunt, fingere in homine novam formam sine fundamento philosophico, imo contra veram rationem substantialis et essentialis compositionis, ut partim ostensum est, et in sequentibus amplius ostendemus. Specialis autem ratio physica, quæ in homine sumi potest ex eo quod anima ejus spiritualis est, in sequenti puncto tractabitur.

Tractatur sententia de multiplicatione formarum juxta gradus rerum.

16. Ultimus modus dicendi in hoc primo capite esse potest, in unaquaque re tot multiplicari formas substantiales per se subordinatas, quot sunt gradus rerum naturalium, et juxta numerum graduum qui ab una et eadem substantia participantur. Sunt autem quatuor gradus substantiarum materialium, scilicet, inanimatorum corporum, vegetabilium, sensibilibus et rationalium. Rursus entia naturalia quædam participant unum solum gradum, et in eis tantum est una forma, et hæc sunt opera inanimata, vegetantia vero duos participant gradus, unde duabus formis constituuntur, animalia tribus, homines quatuor. Quam sententiam hoc modo integre declaratam non invenio; tamen auctores, qui docuerunt esse in homine tres animas realiter distinctas, si consequenter loquantur, necesse est ut totum discursum factum amplectantur; nam qua ratione in homine distinguunt tres, oportet in brutis duas etiam distinguere; et qua ratione ipsas animas inter se separant, oportet quod gradum etiam animæ a communi gradu formæ corporalis distinguant; nam his omnibus eadem est proportio. Neque alia ratio distinctionis dari potest nisi graduum subordinatio et distinctio. Tenent autem eam opinionem de trium animarum distinctione Philop., 4 de Anima, textu 91; quem sequitur Jandun., c. de Anima, q. 12; et Paulus Fundanus, in Sum. de Anima, c. 5. Quorum fundamenta hoc loco non referam, quia fere coincidunt cum his quæ in referendis aliorum opinionibus tacta sunt.

17. Solum in homine videtur inveniri peculiaris necessitas plurium animarum, scilicet duarum, ob duas præcipuas causas homini proprias. Una est, quia rationalis anima est perfecte spiritualis et indivisibilis, maximeque distans ab imperfectione materiæ; et ideo extrema tam distantia non videntur posse immediate conjungi; est ergo necessaria aliqua forma, qua mediante uniantur. Atque hæc ratio peculiariter favet opinioni Henrici supra tractatæ, nam anima rationalis cum sit incorporea, non potest dare esse corporeum; ergo nec potest esse forma corporeitatis. Et eadem ratione non potest esse forma vegetativa, aut sensitiva formaliter, nam hujusmodi formæ sunt materiales et corruptibiles; ergo præter hæc requiritur in homine

aliqua forma materialis præter animam, sive illa sit una, sive multiplex.

18. *Duas animas ponebant Manichæi.* — Altera causa est, quia in homine sunt operationes contrariæ, nam *caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem*; non possunt autem contrariæ operationes ab eodem principio prodire, sed a contrariis. Quo argumento utitur Ocham, qui hanc sententiam docet, Quodlib. 2, quæst. 10, et in 14, addit etiam distingui has animas a forma corporeitatis, et in brutis etiam distinctam facit talem formam ab anima sensitiva eorum. De anima vero sensitiva et vegetativa negat esse distinctas. In quo certe non consequenter loquitur; neque etiam declarat, an in plantis distinguatur anima a forma corporeitatis. Manichæi etiam duas in homine asserebant esse animas, unam spiritualem a bono Deo inditam, aliam vero animaleam ei contrariam, et a contrario principio, malo scilicet Deo, quem illi fingebant, profectam, ut retulit August., lib. de Duab. Animab. contra Manichæos, et 10 Gen. ad litter., c. 13, et lib. de Vera religione, c. 9; et plures Doctores Catholicos secutos esse hanc sententiam de duabus animabus in homine, spiritali, et sensuali, testatur Hier., epist. 150 ad Hedib., q. 12, tractans locum quo illi movebantur, 1 ad Thessal. 5: *Deus pacis sanctificet vos, ut integer spiritus vester et anima, et corpus, sine querela in adventum Domini nostri Jesu Christi servetur.* Cui testimonio conjungebant illud Daniel. 3: *Benedicite, spiritus et animæ justorum, Domino.* Idem tenuit Philo, in libro Quod deterius potiori insidietur.

19. *Improbatur adducta sententia cum suis explicationibus.* — Hæc vero sententia non solum in philosophica ratione improbabilis est, sed etiam in nostra fide parum tuta, quantum ad eam partem, qua ponit in homine plures animas. Et quidem quantum ad illam rationem generalem distinguendi plures formas substantiales ex gradibus rerum, a posteriori ex eo recte improbat, quod ex illo principio sequitur necessarias esse in homine animas realiter distinctas, quod est a sana doctrina alienum. Deinde omnes rationes, quibus probavimus non distingui in viventibus animam a forma corporis, a fortiori probant additionem novi gradus non sufficere ad formas realiter distinguendas.

20. Imo rationes factæ contra primam sententiam, quibus ostensum est non distingui

realiter formas propter diversa prædicata quidditativa inter se subordinata, idem probant, etiam si unum prædicatum addat alteri novum gradum, nam quando illi duo gradus in una et eadem re conjunguntur, unus comparatur ad alium ut differentia specifica ad genericam, et ita ex utroque una substantialis species constituitur tanquam ex universalis, et particulari; ergo in re non distinguuntur illi gradus seu differentie, ut conjunctæ in tali specie; ergo nec formæ, quæ sunt principia talium graduum vel differentiarum, realiter distinguuntur in tali substantia. Quod tandem declaratur applicando cum proportione rationem supra factam, nam si in equo, verbi gratia, est anima vegetativa, necesse est ut per aliquam specificam differentiam sit contracta, nam anima vegetativa ut sic solum dicit rationem genericam, quæ distinguitur per varias species, ut in arboribus et plantis est evidentiissimum; non potest autem esse in equo individua et realis anima constituta sub generis animæ vegetativæ, et non sub aliqua specie illius genere; ergo necesse est, ut per aliquam specificam differentiam sit contracta et constituta. Aut ergo illa differentia continetur intra gradum ipsum vegetativum, sicut differentia specifica cujusdam arboris, verbi gratia, piri, manet intra latitudinem gradus vegetativi; vel est ipsamet differentia elevans illam animam ad gradum sensitivum. Primum dici non potest, quia alias illa anima ut sic constitueret ultimam quamdam et infimam speciem rei vegetabilis, quæ non esset capax ulterioris differentie, et consequenter neque ulterioris animæ; neque compararetur ille gradus ad subsequentem, ut genus ad speciem, sed opponerentur tanquam duæ species ultimæ distinctæ; ergo necesse est dicere secundum, nimirum animam vegetativam secundum suam rationem genericam contrahi in anima equi per ipsum gradum specificum. Ex quo aperte concluditur, animam vegetativam in equo non esse re distinctam a sensitiva, quia nulla res potest distingui realiter a differentia, per quam essentialiter constituitur.

21. Atque hæc ratio eandem vim habet in anima rationali, et eodem modo applicari potest; nam, si anima sensitiva, verbi gratia, esset in homine re distincta a rationali, illa esset specificè contracta intra gradum sensitivum; unde esset anima quædam irrationalis, et belluina, quæ seclusa rationali, aut per intellectum, aut reipsa saltem per

potentiam Dei, vere constitueret quoddam brutum tam integrum et completum in specie animalis, sicut est equus; quo modo recte ait August., lib. 82 Quæst., q. 8, Apollinarem, dum asseruit Verbum assumpsisse animam sensitivam sine rationali, reipsa dixisse assumpsisse quamdam belluam. Quomodo ergo posset compositum tali anima constitutum ulterius informari anima rationali?

22. Præterea est optima ratio communis quidem omnibus, sed quæ evidentiùs in homine conspicitur, sumiturque ex subordinatione et dependentia omnium humanarum virium ac facultatum; nam ex attentione nimia ad actionem unius facultatis, verbi gratia, intellectivæ, impeditur operatio sensus, imo et ipsa nutritio; et ex operatione unius potentie, verbi gratia, operatione phantasie, movetur cor, et excitantur aliæ facultates naturales. Ex qua experientia supra probavimus dari formam substantialem distinctam a facultatibus accidentalibus, ut sit unum principium, in quo omnes facultates radiceantur, et a quo proveniat illa sympathia actionum.

23. Possent præterea hic adjungi argumenta Theologica, ut est illud, quod sumitur ex illis verbis Genes. 2: *Formavit Deus hominem de limo terræ, et inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ, et factus est homo in animam viventem*; ille enim spiritus, quem Deus spiravit, anima rationalis fuit, et per eandem factus est homo vivens, et consequenter etiam sentiens. Aliud est ex VIII Synodo generali, quæ est Constantinop. IV, can. 11, qui sic habet: *Apparet quosdam in tantum impietatis venisse, ut homines duas animas habere dogmatizent; tales igitur impietatis inventores, et similes sapientes, cum vetus et novum Testamentum, omnesque Ecclesie Patres unam animam rationalem hominem habere asseverent, sancta et universalis Synodus anathematizat*. Unde in lib. de Eccles. dogmat., c. 15, hoc etiam traditur ut dogma certum; quia vero Ocham dicit ibi esse sermonem de duabus animabus rationalibus, ut constet id esse falsum, referam verba: *Neque duas animas esse dicimus in uno homine, sicut Jacobus et alii Syrorum scribunt, unam animale, qua animetur corpus, et immista sit sanguini, et alteram spirituale, quæ rationem ministrat; sed dicimus unam esse eandemque animam in homine, quæ et corpus sua societate vivificet, et semetipsam sua ratione disponat*. Similia habet Augustinus, de Spirit. et anim.,

cap. 3; Damascen., lib. 2 de Fide, cap. 12. Accedit, quod alias mortuo homine aliqua anima desineret esse, et Christus moriens aliquam substantiam Verbo unitam simpliciter dimisisset. Unde Ocham, ut hoc incommodum evitet, dicit animam sensitivam Christi conservatam esse in Christo, vel cum rationali, vel cum corpore. Sed si intelligat mansisse unitam corpori, est hæresis, alias corpus illud non mansisset mortuum, sed sentiret. Si vero intelligat mansisse separatam, dicit miraculum inauditum, quod forma materialis conservata sit sine materia. Item inauditum est in Ecclesia duas animas Christi esse separatas in triduo. Quare temerarium esset, ne dicam erroneum, id asserere.

24. Quocirca, cum spiritus et anima hominis distincte nominantur in Scriptura, non distinguuntur substantia, sed munere et officio, ut Hieronymus supra indicat, et late declaravimus in 4 tom. tertiæ partis, quæst. 6, in Com. art. 2, et disput. 17, sect. 4. Sæpe vero ipsa anima, prout absolute vivificat corpus, nomine spiritus appellatur, ut Ecclesiast. 12: *Et spiritus redit ad Dominum, etc.*; qui spiritus, immortalis alibi anima vocatur, nempe Matthæi 10: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere*. Et de Christo Domino dicitur Matth. 27, quod emisit spiritum, id est, animam. Unde Clemen. unic. de Sum. Trinit., dicitur Christus assumpsisse partes naturæ nostræ unitas, corpus scilicet, et animam rationalem.

25. *Rationalis anima licet inextensa, materiæ forma est.*—Nec rationes in contrarium factæ difficilem habent solutionem. Ad primam enim negatur minor, nam, licet anima sit indivisibilis et spiritualis, potest immediate uniri materiæ, quia essentialiter est actus ejus. Non enim refert quod in perfectione entis multum inter se distent materia et anima rationalis, nam ad unionem non est attendenda distantia vel propinquitas in perfectione entitatis, sed in proportione et convenientia in mutuo respectu actus et potentie, quæ proportio sufficiens reperitur inter materiam et animam; imo fortasse major et perfectior quam inter materiam, et quamcumque aliam formam. Alioqui etiamsi fingatur materiam jam informata quacunque forma vel anima extensa et materiali, adhuc erit anima improporcionata ut uniatur illi; quia quod ad extensionem attinet, tam extensa est illa forma, sicut materia; ergo si inde oriebatur improporcionatio, non tollitur, imo

augetur aliunde. Primo, quia cum illa anima sensitiva, sit actus substantialis et specificus, ut probatum est, magis distat ab anima rationali, quoad proportionem requisitam ad unionem, quam anima et materia, et ita potius impedit quam juvat ad unionem. Secundo, quia si intercederet anima sensitiva, intellectiva esset purum principium intelligendi; purum autem intelligendi principium non est aptum ad informandum corpus, ut latius ostendemus infra, tractando de intelligentiis separatis. Ut ergo rationalis anima sit vera forma corporis, oportet ut ipsamet sit principium non tantum intellectionum, sed etiam operationum, quæ exercentur per corpus; ergo maxime operationum sensitivarum, quæ sunt actionibus intelligendi propinquiores. Quod adeo necessarium est, ut dubitaverint nonnulli an ipsamet anima quatenus intellectiva informet corpus. Non vero est quod dubitaverint, nam rationalis anima essentialiter est forma corporis secundum se totam, et secundum omnes gradus, qui licet a nobis ratione præscindantur, in re tamen idem in anima sunt. Unde, licet ex essentia hujus animæ non dimanent potentie intellectivæ, quæ in corpore recipiantur, tamen eademmet potentie sensitivæ, imo et vegetativæ, manant cum singulari quadam perfectione propria rationalis animæ, et proportionata ad ministrandum actionibus mentis. Et hoc etiam est argumentum, eandem esse animam sensitivam cum rationali in homine.

26. *Anima rationalis qualiter forma corporeitatis.*—Ex quo etiam intelligitur, quomodo anima rationalis, licet sit incorporea, possit esse forma corporeitatis; nam esse actum aut formam corporeitatis, non est esse ipsam corpoream seu extensam, sed esse formam constituentem cum materia unam substantiam compositam capacem quantitatis. Unde, ut supra, disput. 13, dicebam, idem omnino est esse formam corporeitatis quod esse formam substantialem materiæ, quia ex hoc præcise quod sit actus substantialis materiæ, constituitur ex utraque substantia integra, materialis et corporea. Cum ergo rationalis anima, etiamsi sit indivisibilis, vera forma sit substantialis corporis¹, habet quidquid necessarium est ut sit forma corporeita-

¹ Conc. Viennen., in Clement. unica, de Trinit. et fid. cath.; Conc. Lat., sub Leone X, ses. 8, decreto quod incipit: Apostolici regiminis sollicitudo.